

Nr 92

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till industriell verksamhet i Töre kommun jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I propositionen nr 81 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 10 mars 1961, föreslagit riksdagen att dels till Förvärv av aktierna i Törefors aktiebolag för budgetåret 1961/62 under kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, anvisa ett investeringsanslag av 862 000 kronor, dels till Bidrag till Törefors aktiebolag för budgetåret 1961/62 under driftbudgeten, tionde huvudtiteln, anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor, dels till Lån till Törefors aktiebolag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor, dels ock till Lån till Törefors aktiebolag för budgetåret 1961/62 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisa ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor.

I förevarande sammanhang har utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per-Olof Hanson m. fl.* (I: 581) och den andra inom andra kammaren av herr *Jönsson i Ingemarsgården m. fl.* (II: 692), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förenämnda proposition måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en kartläggning av näringslivets betingelser i Norrbottens län, bl. a. mot bakgrunden av den väntade befolkningsutvecklingen, som kan tjäna till ledning för en ekonomiskt lönande och differentierad näringsverksamhet och underlätta förebyggande och avhjälpande av kriser av den art som nu uppstått i Töre,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svärd* (I: 583) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 694), i vilka hemställts, att riksdagen måtte dels avslå bl. a. förevarande proposition, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Aktiebolaget Statens skogsindustrier måtte anmodas utreda förutsättningarna för produktion i egen regi av mineralullsplattor i Töre kommun och i andra hand möjligheterna att omplacera arbetskraften vid Törefors sågverk till andra arbetsplatser i Norrbotten,

dels en inom första kammaren av herr *Helmer Persson* väckt motion (I: 582), vari hemställts, att riksdagen måtte, med i övrigt bifall till propositionen

nen, besluta att Törefors aktiebolag ombildas till Aktiebolaget Statens metallindustrier med huvuduppgift att i Norrbotten bygga upp en allsidig verkstadsindustri,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Rydén* väckt motion (II: 693), vari hemställts, dels att riksdagen beviljar Företagareföreningen i Norrbottens län ett belopp på 1 milj. kronor, som av föreningen må användas till stimulerande av företagsamheten i Töre kommun, samt att långivningen sker till en räntesats som med 1/2 % understiger den av företagareföreningen annars tillämpade, dels att riksdagen beslutar uppdraga åt arbetsmarknadsmyndigheterna att i möjligaste mån ordna arbetsmöjligheter för de inom Töre kommun bosatta friställda arbetarna vid Norrbottens järnverk och att resekostnaderna mellan bostadsorten Töre och Luleå bekostas med statsmedel, dels att riksdagen beslutar uppdraga åt arbetsmarknadsmyndigheterna att i övrigt söka finna lämpliga former för flyttningsbidrag och engångsersättningar samt för att förtidspensionera de äldsta anställda vid Aktiebolaget Törefors vid en avveckling av detta företag, dels ock att riksdagen avslår förevarande proposition.

Beträffande motiveringen för yrkandena hänvisas till motionerna II: 692, II: 694, I: 582 samt II: 693.

Departementschefen har anfört följande.

»På många håll i nordligaste Sverige föreligger svårigheter att bereda stadigvarande sysselsättning åt befolkningen. Näringslivets utveckling och därmed försörjningsmöjligheterna har — trots stora insatser särskilt inom den statliga sektorn — inte hållit jämna steg med befolkningens tillväxt i de arbetsföra åldrarna. Följden härav är, trots avsevärd utflyttning, en omfattande kronisk arbetslöshet. Det allmännas kostnader för bekämpade av denna arbetslöshet är varje år betydande.

En ort, som i särskilt hög grad drabbats av dessa sysselsättningssvårigheter, är Töre kommun i Norrbottens län. Trots att under senare år en betydande utflyttning ägt rum, varigenom kommunens invånarantal gått avsevärt tillbaka, har arbetsmarknadsläget varit synnerligen bekymmersamt. En särskild anledning härtill är att för några år sedan den dominerande industrien i kommunen, det då privatägda Törefors aktiebolag, nödgades nedlägga sin verksamhet, i vilken i medeltal årligen sysselsattes omkring 220 arbetare. Läget blev för kommunen så ansträngt, att särskilda åtgärder ansågs nödvändiga. Efter förslag av en av chefen för socialdepartementet tillkallad sakkunnigkommitté, Töreutredningen, vidtogs en rad åtgärder för att motverka sysselsättningssvårigheterna. Bl. a. förmåddes Aktiebolaget Statens skogsindustrier att förvärva samtliga aktier i Törefors aktiebolag. Till detta förvärv knöts förhoppningen att det statliga företaget skulle kunna fortsätta den skogsindustriella verksamheten i Töre i en omfattning som ur arbetsmarknadssynpunkt tedde sig önskvärd.

Aktiebolaget Statens skogsindustrier har efter övertagandet av Törefors aktiebolag drivit det till sistnämnda bolag hörande sågverket i viss om-

fattning; f. n. sysselsättes vid sågverket inemot 50 arbetare. Det har emellertid visat sig svårt att förse Törefors sågverk med erforderlig kvantitet sågtimmer samtidigt som även behovet av dylikt sågtimmer vid det statliga skogsindustribolagets andra sågverk i detta område — Karlsborg, Båtskärsnäs och Seskarö — måste tillgodoses för att driften där skulle kunna upprätthållas på ett ekonomiskt sätt. Efter hand har konstaterats, att en tillräcklig sågtimmertillförsel trots stora ansträngningar inte i längden kan vidmakthållas. Under framhållande härav samt av att sågverksanläggningen i Törefors är omodern och försliten har bolaget 1959 nödgats varsla om att driften där måste nedläggas. Genom extraordinära åtgärder, däribland timmerleveranser från domänverket från avverkningar vid sidan av ordinarie avverkningsprogram, har dock sågningen hittills kunnat hållas i gång.

Aktiebolaget Statens skogsindustriers bedömning av möjligheterna att på längre sikt upprätthålla sågverksdriften vid Törefors synes mig realistisk. Den för bolaget normalt tillgängliga sågtimmerkvantiteten torde vara för liten för att säkerställa ekonomisk drift vid bolagets samtliga sågverk i övre Norrland. De extraordinära åtgärder som vidtagits för att öka sågtimmertillförseln medför, enligt domänverkets uppfattning, olägenheter bl. a. ur skogshushållningssynpunkt. Att ordna virkesförsörjningen på detta sätt innebär onekligen också merkostnader för bolaget. Om hänsyn tas även till de företagsekonomiska förhållandena anser jag liksom bolagsstyrelsen att driften vid Törefors sågverk förr eller senare måste nedläggas.

Som jag framhöll i årets statsverksproposition (X ht, s. 18—19), har jag emellertid inte kunnat godtaga, att sågverksdriften i Töre upphör innan någon annan industriell verksamhet av motsvarande omfattning kommer till stånd i kommunen. Som skäl för mitt ställningstagande åberopade jag den synnerligen ogynnsamma arbetsmarknadssituation, som uppstått i Töre genom nedläggandet av det privata bolagets verksamhet och som sedan dess knappast undergått någon förbättring. Med den arbetsmarknadssituation, som f. n. råder i Töre kommun och som närmare belysts i arbetsmarknadsstyrelsens yttrande, måste man enligt min mening uppställa den minimimålsättningen att arbetslösheten och behovet av beredskapsarbeten icke får ökas genom ytterligare inskränkning av den industriella verksamheten i kommunen. Vid bedömningen av lönsamheten i förekommande industriella projekt och möjligheterna att förränta däri investerat kapital bör hänsyn även tas till de kostnader för samhället som är förenade med sysselsättning i beredskapsarbeten. Statliga stödåtgärder av olika slag har också på förslag av Töreutredningen vidtagits för att utvidga enskilda företag i Töreområdet. Dessa åtgärder har dock inte medfört det ur sysselsättningssynpunkt önskade resultatet. Sedermera undersökta projekt avsedda att genomföras i enskild regi har inte heller kunnat förverkligas. Ej heller har Aktiebolaget Statens skogsindustrier kunnat finna att rimliga ekonomiska förutsättningar föreligger för att återupptaga skogsindustriell verksamhet i Töre.

Det är mot denna bakgrund som man inom Aktiebolaget Statens skogs-

industrier på min anmodan undersökt olika möjligheter att i Töre kommun taga upp ny industriell verksamhet i stället för sågverksdriften. Som ett resultat av undersökningarna föreligger nu en promemoria om ett projekt, som anses ha rimliga ekonomiska förutsättningar, nämligen produktion av mineralullsplattor. Det rör sig här om en förhållandevis ny produkt, som i Sverige framkommit endast i ringa omfattning men för vilken intresset synes vara stigande. I promemorian framläggs en plan för en anläggning med en produktionskapacitet av ca 7 000 ton eller inemot 2 000 000 m² mineralullsplattor per år. Vid produktionen beräknas 55 arbetare samt arbetsledare och kontorspersonal få sysselsättning, d. v. s. en något större arbetsstyrka än den som f. n. sysselsättes vid sågverksdriften.

För den projekterade tillverkningen kan vissa delar av nuvarande anläggning i Törefors utnyttjas. Erforderlig upprustning, som avses skola utföras i en första etapp av anläggningsarbetet, beräknas draga en kostnad av ca 1,0 milj. kronor. Efter upprustningen skall en försökstillverkning äga rum med inköpt mineralull som utgångsmateriel. Härigenom skall erfarenhet vinnas om det lämpligaste produktionsförfarandet och personalen successivt tränas för tillverkningen. För försökstillverkningen beräknas en nettokostnad av minst 0,3 milj. kronor. Sedan de produktionstekniska förutsättningarna blivit bättre klarlagda avses utbyggnaden skola fullföljas med ytterligare maskininvesteringar och upprustningsarbeten för en beräknad kostnad av ca 2,5 milj. kronor. Erforderligt rörelsekapital vid full drift uppskattas till ca 0,7 milj. kronor. Det totala kapitalbehovet uppgår alltså enligt beräkningarna till omkring $(1,0 + 0,3 + 2,5 + 0,7 =)$ 4,5 milj. kronor. Av detta belopp kan enligt promemorian 0,7 milj. kronor erhållas genom reglering av Törefors aktiebolags kontofordran på Aktiebolaget Statens skogsindustrier. Återstoden eller 3,8 milj. kronor förutsättes skola täckas genom medelsanvisning av staten.

Enligt en i promemorian åberopad beräkning — som uppgives grundad på försiktiga bedömningar — finns det trots viss osäkerhet förutsättningar för ett under rådande förhållanden godtagbart ekonomiskt resultat av verksamheten.

I detta sammanhang bör framhållas, att jag tagit del av de mera detaljerade kalkyler, som utförts inom bolaget, och att jag i huvudsak inte haft något att erinra mot desamma. Ett offentliggörande av beräkningarna i vidare mån än som skett i promemorian skulle kunna medföra risker för försämrade konkurrensbetingelser för den planerade verksamheten och bör därför enligt min mening inte ske. Riksdagens vederbörande utskott bör dock på lämpligt sätt få del av ifrågasvarande kalkyler.

Även om de i promemorian angivna ekonomiska förutsättningarna för tillverkningen av mineralullsplattor vid Törefors ger uttryck för viss optimism, bör man inte bortse från riskerna för att verksamheten utvecklar sig i mindre gynnsam riktning. Atskilliga faktorer är så osäkra att man enligt min mening inte heller kan utesluta förlustrisker. Marknadsläget för den ifrågasatta produkten är inte mera ingående undersökt och de tek-

niska betingelserna måste ytterligare klarläggas genom försökstillverkning. Vidare får beaktas, att en fabrik i Törefors redan av geografiska skäl befinns i ett förhållandevis ogynnsamt konkurrensläge.

Bedömningen av de i promemorian framlagda planerna torde emellertid som jag förut antytt få ske ur vidare synpunkter än enbart företagsekonomiska. Tidigare har i flera sammanhang erinrats om den tunga bördan som den kvarstående arbetslösheten utgör för kommunen. Arbetsmarknadsstyrelsen har i sitt remissyttrande framlagt aktuella siffror rörande sysselsättningsläget i kommunen, som ytterligare understryker hur allvarligt läget är. Länsstyrelsen betecknar situationen även på kort sikt såsom helt ohållbar. Nedlägges sågverket i Törefors — något som på sikt synes oundvikligt — kommer arbetslöshetsbördan, om effektiva motåtgärder ej vidtages, att ökas ytterligare. Det bör i sammanhanget också nämnas att arbetarna vid Törefors sågverk till stor del är bundna till hemorten genom innehav av fastigheter eller av åldersskäl. — Såväl länsstyrelsen i Norrbottens län som arbetsmarknadsstyrelsen har starkt tillstyrkt det framlagda projektet.

Det risktagande, som ett genomförande av det i promemorian framlagda projektet innebär, framstår även enligt min mening såsom fullt försvarligt mot den nyss tecknade bakgrunden. Jag förordar därför att åtgärder vidtages för att projektet skall komma till utförande. Detta ställningstagande är givetvis betingat av att icke några oväntade tekniska hinder för produktionen uppkommer. Jag förutsätter sålunda att resultaten av försöksdriften blir sådana att projektets tekniska och marknadsmässiga bärkraft väsentligen bekräftas.

I promemorian förutsättes, att den nya verksamheten skall bedrivas av Törefors aktiebolag, som f. n. är ett dotterbolag till Aktiebolaget Statens skogsindustrier. Sistnämnda bolag har åtagit sig att svara för uppbyggnadsarbetet under ett första skede men samtidigt framhållit som sin uppfattning, att Törefors aktiebolag bör avskiljas från Aktiebolaget Statens skogsindustrier och bli ett av staten direkt ägt bolag. Länsstyrelsen anser det emellertid vara bäst att Törefors aktiebolag kvarstår som ett dotterbolag och pekar därvid på de avsevärda fördelar som ett nära tekniskt och kommersiellt samarbete mellan de båda bolagen skulle innebära; bl. a. framhålles att Törefors aktiebolag bör få del av erfarenheterna från mineralullstillverkningen vid Laxå bruk, som äges av moderbolaget.

Med hänsyn till de särskilda förhållanden av arbetsmarknadspolitisk natur som föreligger i detta fall finner jag det motiverat att ägaransvaret för den nya verksamheten i Törefors och därmed det direkta risktagandet överföres på staten. Jag biträder sålunda bolagets förslag i denna del. En utgångspunkt för detta ställningstagande är emellertid att klara garantier skapas för att Aktiebolaget Statens skogsindustrier även på längre sikt lämnar Törefors aktiebolag det tekniska och kommersiella bistånd, som länsstyrelsen åsyftar. Aktiebolaget Statens skogsindustrier bör också erhålla viss representation i styrelsen för Törefors aktiebolag. De närmare grunderna

för samarbetet mellan bolagen torde böra fastläggas i särskilt avtal. Med den föreslagna ordningen följer att Aktiebolaget Statens skogsindustrier bör få tillgodoräkna sig skäligen ersättning för sina tjänster till Törefors aktiebolag.

Jag har inte något att erinra mot att ersättningen till Aktiebolaget Statens skogsindustrier för aktierna i Törefors aktiebolag bestämmes till ett belopp motsvarande vad det förstnämnda bolaget erlagt för aktierna, eller i avrundat tal 862 000 kronor. Beloppet i fråga, av vilket 850 000 kronor skall användas för reglering av ett till Aktiebolaget Statens skogsindustrier lämnat statligt lån, torde böra anvisas för budgetåret 1961/62 under kapitalbudgeten, fonden för statens aktier.

Vad härefter angår den i promemorian förutsatta medelsanvisningen till investeringar m. m. för den planerade produktionen, sammanlagt 3,8 milj. kronor, får jag först erinra om att minst 0,3 milj. kronor avses för täckning av nettokostnaden för viss försökstillverkning. Denna kostnad kommer att belasta Törefors aktiebolag innan någon egentlig tillverkning för försäljning kan upptagas. Med hänsyn härtill finner jag det rimligt att ifrågasvara belopp tillföres bolaget som bidrag till verksamhetens igångsättande utan återbetalningsskyldighet. Beloppet bör i enlighet härmed anvisas å driftbudgeten under tionde huvudtiteln för budgetåret 1961/62. Återstoden av de erforderliga medlen, eller 3,5 milj. kronor, torde böra anvisas å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd att såsom lån i mån av behov tillföras bolaget. Med hänsyn till ändamålet med medelsanvisningen torde bolaget tills vidare vara befriat från skyldighet att erlägga ränta och amortering å lån från anslaget. Därest den tänkta produktionen planenligt kan genomföras torde frågan om den lämpliga strukturen av kapitalförsörjningen för Törefors aktiebolag framdeles få tas upp till nytt övervägande.

Som framgår av promemorian är avsikten att Aktiebolaget Statens skogsindustrier skall påbörja upprustningsarbetet vid Törefors så snart beslut fattats om att avlåta proposition i ämnet. Bolaget är även berett att förskottera erforderliga medel utöver den förut nämnda avräkningsskulden å ca 700 000 kronor till Törefors aktiebolag. Därvid förutsättes, att förskottet skall återbetalas av anslagsmedel, som senare kan komma att anvisas till Törefors aktiebolag. Med hänsyn till önskvärdheten av att de erforderliga förberedelserna för den nya verksamheten påbörjas snarast möjligt och därefter bedrivs i skyndsamt takt har jag intet att erinra mot detta arrangemang. För att nedbringa den belastning som härigenom kan uppkomma på Aktiebolaget Statens skogsindustriers likviditet föreslår jag, att de medel, som erfordras för den första etappen av upprustningsarbetet vid Törefors, eller 1,0 milj. kronor, anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. Återstoden av de erforderliga medlen, eller 2,5 milj. kronor, torde böra anvisas för budgetåret 1961/62.»

Utskottet. I propositionen lämnas en redogörelse för de sysselsättnings-svårigheter, som Töre kommun under senare år haft att dragas med, och för de åtgärder, som från statsmakternas sida vidtagits för att komma till rätta med problemen. I sammanhanget erinras om att Aktiebolaget Statens skogsindustrier (ASSI) år 1954 övertog aktierna i det tidigare privatägda Törefors aktiebolag, som drev skogsindustriell rörelse inom kommunen och som vid tidpunkten i fråga stod inför nödvändigheten att avveckla verksamheten. På grund av svårigheter med att bl. a. förse Törebolaget med erforderligt sågtimmer har Statens skogsindustrier nu sett sig föranlåtet att varsla om nedläggelse av driften. Enligt departementschefen har det dock — med tanke på det redan tryckta arbetsmarknadsläget — icke ansetts godtagbart, att sågverksdriften — som sysselsätter ca 50 man — upphör, innan någon annan industriell verksamhet av motsvarande omfattning kommer till stånd i kommunen. Verkställda utredningar ha resulterat i förslag om ett projekt, som anses ha rimliga ekonomiska förutsättningar, nämligen produktion av mineralullsplattor. För genomförandet av projektet äskas dels investeringsanslag å tillhoppa 3,5 miljoner kronor, dels ett reservationsanslag å 300 000 kronor. Vidare föreslås, att Törefors aktiebolag övertages av staten direkt och att investeringsanslag å 862 000 kronor anvisas till förvärv av Statens skogsindustriers aktier i bolaget. Av sistnämnda belopp skola 850 000 kronor avräknas mot en statens fordran hos Statens skogsindustrier.

I motionerna I: 583 och II: 694 samt II: 693 avstyrkes propositionen. I de båda förstnämnda motionerna framhålles, att först i den mån mera ingående utredningar av Statens skogsindustrier skulle stärka tilltron till det nya projektet, bör detta komma till utförande. I sådant fall bör dock den ifrågavarande produktionen icke ske inom ramen för ett fristående statligt bolag utan i anslutning till Statens skogsindustriers verksamhet. För det fall det efter förnyade utredningar icke skulle visa sig möjligt att bereda arbetskraften vid Töreanläggningen fortsatt sysselsättning inom kommunen, bör det ankomma på Statens skogsindustrier att i samarbete med arbetsmarknadsmyndigheterna undersöka möjligheterna att erbjuda den friställda personalen anställning vid dess övriga företag. I motionen II: 693 — som enligt vad nyss nämnts även avstyrker propositionen — föreslås, att riksdagen beviljar företagareföreningen i Norrbottens län ett belopp på 1 miljon kronor att användas till stimulerande av företagsamheten i Töre kommun. I övrigt förordas, att arbetsmarknadsmyndigheterna få i uppdrag att överväga olika möjligheter att genom rese- och flyttningssättningar m. m. få den friställda arbetskraften omplacerad.

Utskottet finner för sin del i likhet med departementschefen, att hänsyn måste tagas till de särskilda arbetsmarknadsproblem, som råda i Norrbotten. Såvitt angår Töre kommun sammanhänger det tryckta arbetsmarknadsläget nära med de omfattande permitteringar av arbetskraft, vilka Törebolaget tvingats till i samband med tidigare inskränkning av dess verksamhet. Åtgärder böra därför vidtagas för att förhindra den ytterligare skärpning av

läget, som ett totalt nedläggande av driften vid företaget skulle innebära. En rimlig ståndpunkt synes vara, att sågverksdriften vid detta icke avvecklas förrän de anställda kunnat beredas annan lämplig sysselsättning. I propositionen har framlagts ett projekt — tillverkning av mineralullsplattor — som i jämförelse med andra tänkbara produktionsalternativ ansetts erbjuda de största förutsättningarna för en lönsam drift. Mot projektet kan visserligen anföras, att produktionsbetingelserna och marknadsförhållandena ännu icke slutligt klarlagts. Utskottet har dock vid sina överväganden av vad som inhämtats om projektet funnit tillräcklig grund för att tillstyrka dess genomförande. Häri ligger en bedömning, att rimliga förutsättningar för ekonomisk drift kunna anses föreligga men att förlustrisker icke kunna utslutas. Ett visst risktagande anser utskottet dock försvarligt med hänsyn till de ekonomiska insatser från det allmännas sida, som en skärpning av sysselsättningsläget skulle medföra.

Vad angår departementschefens förslag att Statens skogsindustriers ägaransvar i samband med omläggningen överföres direkt på staten, har utskottet icke något att erinra. Härför talar redan det skälet, att den nya tillverkningen icke har någon mera direkt anknytning till Statens skogsindustriers produktionsprogram i Norrbotten, som har en rent skogsindustriell inriktning. För en sådan ordning talar också den arbetsmarknadspolitiska bakgrunden till projektet. En utgångspunkt för utskottets ställningstagande — lika väl som för departementschefens — är dock, att Statens skogsindustrier även i fortsättningen ger Töre tekniskt och kommersiellt stöd. Garantier härför böra skapas i annan ordning än genom den nära ekonomiska anknytning till Statens skogsindustrier, som förordats i motionerna I: 583 och II: 694.

Vad angår de yrkanden, som i den förenämnda motionen II: 693 gjorts i fråga om arbetsmarknadsmyndigheternas medverkan till en lösning av sysselsättningsläget i Töre, vill utskottet erinra om de ansträngningar, som från dessas sida redan nedlagts på att komma till rätta med problemen. Det må i sammanhanget nämnas, att under åren 1953—1960 nettoutflyttningen utgjorde, i runt tal, 700 personer. Utskottet har anledning räkna med att arbetsmarknadsstyrelsen även i fortsättningen utan någon riksdagens åtgärd kommer att vidtaga de åtgärder och framlägga de förslag, som förhållandena påkalla. De fortsatta övervägandena komma naturligt att innefatta möjligheterna att omplacera friställd arbetskraft. I samma motion har även påyrkats särskild medelstilledd till företagareföreningen i Norrbottens län för att stimulera företagsamheten i Töre. I anslutning härtill vill utskottet i första hand erinra om de möjligheter till ekonomiskt stöd, som den nya malmfonden erbjuder. Det må även erinras om att det vid behandlingen under de senaste åren av anslaget till hantverks- och industrilånefonden förutsatts, att en del av de avsatta medlen skall hållas i beredskap och användas för lån i sådana fall, då detta är en lämplig åtgärd för att motverka sysselsättningssvårigheter.

Vad sålunda i det föregående anförts innebär, att utskottet anser sig böra

i sin helhet avstyrka de nämnda motionerna I: 583 och II: 694 samt II: 693.

Vad härefter angår motionerna I: 581 och II: 692, vari begärts en kartläggning av näringslivets betingelser i Norrbottens län, som kan tjäna till ledning för planeringen av en ekonomiskt lönande och differentierad näringsverksamhet i länet, vill utskottet erinra om den betydande utredningsverksamhet, som under senare år pågått och alltjämt pågår i sådant syfte. Här må erinras om malmutredningen för Norrbotten samt Tornedalsutredningen, vidare om de utredningar, som på senare tid verkställts inom länsstyrelsen angående de skogsindustriella utvecklingsmöjligheterna. Nämnas må i sammanhanget även den av landstinget tillsatta näringskommittén, som har till främsta uppgift att överväga inlandets problem. Genom denna utredningsapparat synes en tillfredsställande successiv kartläggning av länets näringsbetingelser komma till stånd.

Utskottet finner emellertid önskvärt, att, när väsentligt underlag härför föreligger, en sammanställning göres av de slutsatser, till vilka avslutade och pågående utredningar kommit, i vad avser de i motionerna I: 581 och II: 692 berörda förhållandena. En dylik sammanställning kan även i viss mån förbättra utgångsläget för en målmedveten och förutseende arbetsmarknads- och näringspolitik i övre Norrland. Efter vad utskottet sålunda uttalat torde någon särskild skrivelse härom till Kungl. Maj:t likväl icke vara erforderlig.

Slutligen avstyrkes motionen I: 582 rörande Törebolagets omvandling till en allsidig verkstadsindustri.

Utskottet hemställer,

I. att motionen I: 582 icke må av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 583 och II: 694 samt II: 693, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, till *Förvärv av aktierna i Törefors aktiebolag* för budgetåret 1961/62 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 862 000 kronor;

III. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 583 och II: 694 samt II: 693, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, till *Bidrag till Törefors aktiebolag* för budgetåret 1961/62 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor;

IV. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 583 och II: 694 samt II: 693, samtliga motioner såvitt nu är i fråga,

1) till *Lån till Törefors aktiebolag* å tilläggsstat II till riksdagen för budgetåret 1960/61 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor;

2) till *Lån till Törefors aktiebolag* för budgetåret 1961/62 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor;

V. att motionerna I: 581 och II: 692 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

VI. att motionerna I: 583 och II: 694, i vad de avser skrivelse till Kungl. Maj:t, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

VII. att motionen II: 693, i vad den icke behandlats under II.—IV., icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 5 maj 1961

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Boman, Einar Persson, Ivar Johansson, Birger Andersson, fröken Andersson, herrar Axel Johannes Andersson, Thun, Bergman, Holmqvist Bengtson, Ragnar Bergh, Rikard Svensson och Lundström; samt

från andra kammaren: herrar Staxäng, Petterson i Degerfors, Gustafsson i Stockholm, Svensson i Stenkyrka, Blidfors, Almgren, Ståhl, fru Lewén-Eliasson, Wedén, Lassinantti, Larsson i Hedenäset, Johansson i Norrköping, Gustafsson i Uddevalla, Heckscher och Löfroth.

Reservationer

1) av herr *Bergh*, som ansett

dels att den del av utskottets yttrande, som på s. 14 börjar med »Utskottet finner» och på s. 16 slutar med »samt II: 693», bort ersättas med text av följande lydelse:

»För att den investering, varom här är fråga, verkligen skall åstadkomma avsedd nytta och ej om några år efterföljas av en ny besvikelse för berörda bygd och dess befolkning, erfordras en noggrann undersökning om vilken produktion, som kan förväntas bli mest lönsam. Det synes i detta sammanhang böra understrykas, att, vare sig det gäller statlig eller enskild ekonomisk företagsamhet, denna i längden kan uppehållas endast om den är lönande. Av propositionen liksom av vad utskottet i övrigt inhämtat framgår emellertid, att lönsamheten av den i propositionen föreslagna produktionen, framställning av mineralullsplattor, är mycket oviss. Någotsånär säkra uppgifter om produktionskostnaden saknas, och icke heller äro avsättningsmöjligheterna kända. Vad som föreslås är i realiteten ett experiment såväl tekniskt som ekonomiskt, och det föreslås komma till utförande i en bygd med många tidigare industriella besvikelser.

Enligt utskottets mening bör riksdagen därför icke besluta om vilken produkt som skall framställas utan i stället hänskjuta frågan därom till ytterligare överväganden.

I detta sammanhang erinrar utskottet om kommerskollegiets remissyttrande den 12 september 1960 rörande ett annat och på enskild väg tillkommet uppslag till rekonstruktion av industrien i Törefors, som enligt kollegiets uttalande kunde vara förtjänt av vidare prövning. Det gällde därvid framställning av träplattor enligt en finsk metod, en produkt som även i vårt land fått en stigande avsättning. Mot detta uppslag har invänts, att framställningen av en sådan produkt skulle medföra ökade anspråk på den skogsindustriella råvarubasen. Även förutsatt att denna vore knapp, kan en sådan invändning icke gärna tillerkännas avgörande värde, alldenstund av tillgänglig råvara givetvis den mest lönsamma produkten bör framställas. Enligt utskottets mening bör följaktligen även nyssnämnda uppslag bli föremål för en opartisk sakkunnig prövning, innan produktionsinriktningen fastställs.

Vad därefter beträffar frågan om företagsformen har utskottet uppmärksammat, att Statens skogsindustrier visserligen efter anmodan framlagt förslag om en rekonstruktion av industrien i Törefors och därvid stannat vid att förordna tillverkning av mineralullsplattor men samtidigt uttalat sig för att Törefors aktiebolag, som nu är ett dotterföretag till ASSI, skulle återgå till att bli ett självständigt bolag. ASSI vill sålunda fransäga sig ansvaret för den av företaget självt föreslagna produktionen, dock att bolaget utlovar tekniskt bistånd tills vidare och att ombesörja försäljningen. Mot bakgrunden av motiveringarna för ASSI:s tillkomst och dess investeringspolitik i Norrbotten — utskottet syftar därvid främst på snedbelastningen av produktionsinriktningen — ter sig denna passivitet anmärkningsvärd. Skulle rekonstruktionen av industrien i Törefors ske genom enskild företagsamhet, vore en avveckling av ASSI:s engagemang naturlig. Men så länge det är fråga om en statlig företagsamhet, tala enligt utskottets mening övervägande skäl för att Töreforsbolagets karaktär av dotterbolag till ASSI bibehålls. Det bör i detta sammanhang uppmärksammas, att Töreforsbolagets överförande till ASSI som dotterbolag avsågs innebära en uppgift för ASSI att åstadkomma en lönsam produktion i Törefors.

Samtidigt som denna uppgift kvarstår olöst ha under årens lopp genom insatser av bl. a. arbetsmarknadsmyndigheterna betydande statliga medel investerats i Töre kommun, varigenom tillkomsten av en förhållandevis modern samhällsbildning främjats. Skulle en framgångsrik rekonstruktion av industrien därstädes utebli och bygden till följd därav ytterligare avfolkas, måste dessa investeringar i viss mån betraktas som felaktiga. Denna omständighet talar också för att jämte ASSI det allmänna har ett särskilt ansvar för att bygdens näringsliv bringas på fötter.

Sammanfattningsvis vill utskottet sålunda uttala, att innan en rekonstruktion sker av industrien i Törefors ytterligare överväganden göres om den ekonomiskt fördelaktigaste produktionen därstädes, att dessa överväganden

sker med utgångspunkt från att den nya verksamheten skall bedrivas i ASSI:s regi, därest det icke befinnes fördelaktigare ur företagsekonomisk och följaktligen även sysselsättningssynpunkt att aktierna i Töreforsbolaget försäljas till enskild företagare, och att staten, vilken företagsform som än väljes, i huvudsaklig överensstämmelse med vad därom i propositionen föreslagits, lämnar ekonomisk medverkan. Det förutsättes därvid, att intill dess de kompletterande utredningarna verkställts, verksamheten vid Törefors genom ASSI:s försorg uppehålls i ungefär samma omfattning som för närvarande.

I enlighet härmed tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag med avseende å anvisande av investeringsanslag av 3,5 miljoner kronor, varav 1 miljon kronor å tilläggsstat för budgetåret 1960/61, och 2,5 miljoner kronor för budgetåret 1961/62. Ifrågavarande båda anslag böra icke ställas till Töreforsbolagets förfogande förrän förordade kompletterande utredningar verkställts och av Kungl. Maj:t befunnits tillfredsställande. Däremot avstyrker utskottet det för nästa budgetår äskade investeringsanslaget av 862 000 kronor till Förvärv av aktierna i Törefors aktiebolag. Det av Kungl. Maj:t för nämnda budgetår äskade reservationsanslaget av 300 000 kronor till Bidrag till Törefors aktiebolag, vilket anslag avser försöksverksamhet, bör avse även de av utskottet i det föregående förordade kompletterande utredningarna och alltså rubriceras Bidrag till Törefors aktiebolag för kompletterande utredningar och försöksverksamhet.»

dels ock att utskottets hemställan i nedan angivna delar bort ha följande lydelse:

»II. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 583 och II: 694 samt II: 693, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel till förvärv av aktier i Törefors aktiebolag;

III. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 583 och II: 694 samt II: 693, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, till *Bidrag till Törefors aktiebolag för kompletterande utredningar och försöksverksamhet* för budgetåret 1961/62 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor;

VI. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 583 och II: 694, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om ytterligare utredning rörande lämplig produktion i Törefors;»

2) av fröken *Andersson*, herrar *Staxäng*, *Ståhl* och *Heckscher*, vilka ansett dels att den del av utskottets yttrande, som på s. 14 börjar med »Utskottet finner» och på s. 16 slutar med »samt II: 693», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet är väl medvetet om att näringslivet och speciellt industrien i Norrland befinner sig i ett sämre läge än i andra delar av landet. På grund

av det hårda klimatet och de långa avstånden måste företagen i Norrland i många fall räkna med större investerings- och driftkostnader än på andra håll liksom också högre kostnader för försäljning och för avsättning utanför den lokala marknaden. Å andra sidan står det klart att om höjningen av levnadsstandarden i Norrland skall kunna hålla jämn takt med välståndsutvecklingen i övriga delar av landet så måste kravet på ett effektivt utnyttjande av tillgängliga resurser i fråga om arbetskraft, råvaror och maskiner upprätthållas med särskild styrka för Norrlands del. Utskottet vill också erinra om att en ekonomisk politik som har till uppgift att främja en allmän välståndsökning inte kan garantera arbetstagarna oavbruten sysselsättning med samma arbetsuppgifter, inom samma ort och i samma företag, lika litet som en sådan politik kan garantera ett företag att få fortsätta sin verksamhet oavsett hur marknads- och konkurrensförhållanden växlar. Strukturella sysselsättningsproblem bör, vare sig de sammanhänger med den nuvarande handelspolitiska utvecklingen eller med andra omständigheter, lösas inom ramen för en rörlighetsfrämjande arbetsmarknadspolitik, vilken som hjälpmedel utnyttjar olika former av rörelsestimulanser. Genom subventioner av olika slag till förmån för vissa företag kan däremot inte åstadkommas en optimal ökning av produktionen och välståndet.

Enligt utskottets uppfattning måste även det projekt — tillverkning av mineralull och mineralullsplattor — som upptagits i propositionen bedömas med utgångspunkt från nyss angivna synpunkter. Av departementschefens förslag liksom av vad utskottet i övrigt inhämtat framgår att projektet är riskfyllt. Tillfredsställande uppgifter om produktionskostnaderna saknas. De tekniska betingelserna för produktionen är oklara, och marknadsläget för de nya produkterna är inte mera ingående undersökt. Från kommunens egen synpunkt kan det inte anses tillfredsställande att man nu återigen med statliga subventioner sätter i gång en verksamhet som mot bakgrund av de bristfälliga utredningarna löper stor risk att bli en ny besvikelse för berörda bygd och dess befolkning.

Med hänsyn till vad här anförts kan utskottet inte tillstyrka att det framlagda förslaget lägges till grund för riksdagens beslut. Först i den mån mera ingående utredningar skulle stärka tilltron till det nya projektet bör det enligt utskottets mening komma till utförande. Dessa utredningar bör verkställas av Statens skogsindustrier. Bildandet av ett nytt statligt bolag erfordras inte för den nya tillverkningen. Både tekniska och kommersiella skäl talar enligt utskottets uppfattning för att den föreslagna tillverkningen bör, om den kommer till stånd, ske inom ramen för ASSI:s ordinarie produktion.

För den händelse det skulle visa sig omöjligt för ASSI att bereda arbetsstyrkan vid sågverket sysselsättning inom kommunen, bör det ankomma på bolaget att i samarbete med arbetsmarknadsmyndigheterna undersöka möjligheterna att erbjuda personalen anställning vid bolagets övriga företag. Det finns nämligen enligt utskottets uppfattning ingen anledning att i fråga om Töre kommun frångå den rörlighetsfrämjande arbetsmarknadspolitik som ovan berörts. Med hänsyn till omständigheterna i detta fall kan emeller-

tid utöver de former av rörelsestimulans som för närvarande utgår särskilda åtgärder visa sig nödvändiga. Skulle det sålunda i Töre eller i dess närhet dyka upp praktiska möjligheter att igångsätta industriell verksamhet av mer lönande och för de anställda på längre sikt säkrare art, bör det ankomma på statsmakterna att på olika sätt främja tillkomsten därav.

I enlighet med motionerna I: 583 och II: 694 avstyrker utskottet således Kungl. Maj:ts förslag och förordar, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att frågan om upptagande av produktion av mineralullsplattor i Töre kommun överlämnas till ASSI för ny utredning, med utgångspunkt från att den nya verksamheten skall drivas i bolagets egen regi. För den händelse ASSI därvid skulle finna, att sådan produktion icke bör komma till stånd utan en omplacering av arbetskraften vid sågverket till andra arbetsplatser bör ske, bör det ankomma på bolaget att i samråd med arbetsmarknadsmyndigheterna ange vilka åtgärder som erfordras från statsmakternas sida för att underlätta omflyttningen.»

dels ock att utskottets hemställan i nedan angivna delar bort ha följande lydelse:

»II. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 583 och II: 694 samt II: 693, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel till förvärv av aktier i Törefors aktiebolag;

III. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 583 och II: 694 samt II: 693, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel till bidrag till Törefors aktiebolag;

IV. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 583 och II: 694 samt II: 693, samtliga motioner såvitt nu är i fråga,

1) avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61 till lån till Törefors aktiebolag;

2) avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel för budgetåret 1961/62 till lån till Törefors aktiebolag;

VI. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 583 och II: 694, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Aktiebolaget Statens skogsindustrier måtte anmodas utreda förutsättningarna för produktion i egen regi av mineralullsplattor i Töre kommun och, i andra hand, möjligheterna att omplacera arbetskraften vid Törefors sågverk till andra arbetsplatser i Norrbotten;»